

ádillikti ápiwayı xalıq bahalaydı. Tildi jiberseń qayda ketpeydi. Biraq, bári ólshemli. Onıń uzın-keltesin ortalıq sheship bahalaydı. Burın da, házir de ádillikke bas iyemeytuǵın adam joq. Ózi ádil bolmasa da ádillikti kúseydi. Ádil bolǵısı keledi. Atteń... bola almaydı.

Erteklerde de ádillik teması baslı másele. Mısalı: "Ádil patsha" erteginde Ádil atlı balanıń xannıń qızın alıp, onıń jurtınıń yarımın soragalı, aqıllı, ádil, tóreligi menen keyninen xannıń barlıq eline, jurtına basshılıq etkeni sóz etiledi. Ádil patshanıń kárwannıń hakısın, ǵarınıń qunın tórelilik etip ádil sheshiwiniń ózinde qansha dárejede patshanıń haqıyqıy ádilligin kóremiz.

Mine, joqarıdaǵıday turmıslıq faktler qaraqalpaq erteginiń "Turmıs haqındaǵı" erteklerinde kóplep kóriwge boladı. Hár bir ertektiń mazmunına, ideyasına, kompozitsiyalıq qurılısına qaray onıń baslanıwı, waqıyanıń rawaj

Ádebiyatlar

1. Maxmud Qashqariy. Devonu Lug'atı turk. -T.: 1 Tom, 98-b.

Moqolada kichik yoshdagi bolalarning badiiy xizmatini rivojlantirishda ertaklarning ahamiyati haqida so'z boradi. Ertaklarning paydo bo'lish tarixi, ularning bolalar hayotidagi roli haqida qisqacha to'qalib o'tilgan va ertaklardan misollar keltirilgan.

В статье рассматривается роль сказок в развитии художественного восприятия маленьких детей. Кратко описана история сказок, их роль в жизни детей, приведены примеры из сказок.

The article discusses the role of fairy tales in the development of the artistic perception of young children. The history of fairy tales is briefly described, their role in the life of children, examples from fairy tales are given.

REZYUME

ЎЗЎМЕ

SUMMARY

BASLAWISH KLASS OQIWSHILARIN KITAP OQIWGA QIZIQTIRIW BARISINDAGI WAZIYPALAR

Z.U.Ilyasova - assistent oqıtıwshı

Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutı

Tayanch so'zlar: boshlang'ich sinf, mustaqil kitob o'qish, qiziqitirish usullari, vazifalar.

Ключевые слова: начальный класс, самостоятельно заинтересоваться чтением, методы привлечения, задача.

Key words: the primary class, to be interested in reading independently, methods of involvement to reading, task.

Ǵárezsiz elimizdiń alǵa ilgerilep atırǵan dáwirinde bilimlendiriw baǵdarında ilim, texnika, texnologiya, ekonomika hám mádeniyatta qatar jetiskenliklerge erisildi. Xalıq bilimlendiriw sisteması aldınǵı baǵdar dep járiyalandı. Bilimlendiriw haqqında Nızam, jetik kadrlardı tayarlawdıń Milliy baǵdarlaması turmısqa engizildi. Milliy pedagogikamız benen milliy tárbiyamızdıń jámiyetlik áhmiyeti arttı, jas qánigelerdi zaman talabına ılayıq tayarlap shıǵarıwǵa talap kúsheydi. Respublikamızda miynet bazarı hám básikeleli ortalıq qalıplesti.

Húrmetli Birinshi Prezidentimiz I.Á.Kárimov 1997-jılı 29-avgustta Ózbekstan Respublikasınıń Oliy Májlisiniń toǵızınshı sessiyasında sóylegen sózinde: «Bul muqaddes topıraқтаǵı hár bir adam barlıq ómiri dawamında óziniń balaların sawatlı, miyrimli etip ósiriw ushın, olardıń baxıtlı hám tabıslı bolıwın kóriw ushın bar kúshin ayamay miynet etedi hám gúresedi. Balǵa jaqsı at qoyıw, jaqsı muǵallimniń qolına tapsırıw, bilim-sawat hám óner beriw, úylendiriw hám olarǵa turaqıay salıwdı ózleriniń parızı hám wazıypası dep esaplaydı»- degen edi. Mine, usı biybaha dástúrlerdıń qaytadan tuwılıp, ómirimizge tereń eniwine ǵárezsizlik tiykar boldı hám oǵan qolaylı jaǵdaylar dúzildi.

Birinshi Prezidentimiz I.Á. Kárimovtıń baslaması menen dúzilgen, Ózbekstan tariyxında óshpes iz qaldıratuǵın «Kadrlardı tayarlawdıń milliy baǵdarlaması» hám «Tálim haqqında»ǵı nızamınıń eń áhmiyetli maqseti shaxstı, yaǵnıy insandı, ózinen óshpes iz qaldıratuǵın tulǵanı tayarlawdan ibarat. Demek, bul aldımızǵa qoyılıp atırǵan wazıypa ulıwma tálim mekteplerinde oqıytuǵın hár bir oqıwshını ózinshe pikirlew qábiyetine, ózinshe sheshim qabıl etiw múmkinshiliklerine iye, alǵan bilimin óz isinde biymálel mardana qollanıw uqıbına iye, Nızamǵa sadıq, ózi biletuǵın, ózi tabatuǵın, ózi biyleytuǵın principi kásip iyesi dárejesinde tárbiyalaw degendi ańlatadı.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M.Mirziyoevniń 2017-jıl 7-fevral kúni «Ózbekstan Respublikasınıń jáne de rawajlandırıw boyınsha Háreketler strategiyası haqqında»ǵı PF-4947-sanlı Pármanı, 2017-jıl 5-iyuldegi «Jaslarǵa

lanıwı yaǵnıy shiyelenisiwi, sheshiliwinde juwmaqtı kútip otırasań. Hár bir ertektiń ózine tán ózgeshelikleri bar.

Erteklardi aytıwshılar jeke óziniń talantına, sóz sóylew sheberligine qarap hár qıylı baslap, hár qıylı aytıp, hár qıylı muqamda tamamlǵan. Kóbinshe "Buringi ótken zamanda, sol zamannıń qádiminde" dep baslaytuǵın bolǵan. Juwmaqlaǵanda da "Áne, usılay murad-maqsetine jetedi" yaki "Sońı usınıń menen pitedi, tamam boladı, áne tamam" degendey sózler qollanılgan.

Sheshenlik (oratorlıq) óneri erteklerde ayırıqsha orın tutadı. Ertekti dóretiwshiler qanday sheberlik penen onı dóretken bolsa, onı tuńlawshılardı aytıp beriwshi sheshen avtordan da bes-beter talantlı insanlar bolǵan. Sonlıqtan da bolıwı kerek, geypara erteklerdiń dóregenine bir neshe on ásirler bolsa da qunın joytıpaǵanın kóremiz. Olardıń bizge jetip keliwinde sheshen, dilwar, qatıqlaqla, shayır, jıraw, baqsı, qıssaxanlardıń, xatkerlerdiń qosqan úlesi oǵada ullı.

Ózbekstan Jaslar awqamı xızmetlerin qollap-quwatlaw haqqında»ǵı PF-5106 sanlı Pármanı hám 2017-jıl 28-iyuldegi «Ruwxıy-aǵartıwshılıq jumıslarınıń sapalıǵın arttırıw hám tarawdı rawajlandırıwdı jańa basqıshqa kóteriw haqqında»ǵı PK-3160 sanlı qararı menen basqa da basshılıqqa alnatuǵın huquqıy hújjetlerde belgilengen wazıypalar usı ortalıқтаǵı jumıslardı izbe-izlik penen ámelge asırıw islerin jedellestiriwge túrtki bolatuǵın, házirgi kúnniń eń baslı wazıypalarınan birine aynaldı.

Usı párman hám qararlarda kórsetilgen wazıypalardı inabatlı túrde ámelge asırıw arqalı dúnya bilimlendiriw talaplarına muwapıq shet elli kásiplesleri menen básikege belsene túse alatuǵın, miynet bazarında ótimli, básikeleli ortalıқта jetik bilimli oqıwshılardı tayarlaw kún tártibine bas másele etip qoyıldı. Bul proceste zaman talabına sáykes joqarı sapada tayarlangan, ruwxı bálent, keleshekтеgi belgili bir kásiptiń iyesi bolǵan mektep oqıwshılarınıń baslawish mektepте oqıw dáwirlerinen baslap kitap oqıwǵa qızıqtırıw isleri oǵada áhmiyetli dep túsinildi.

Ózbekstan Respublikası Prezidenti Sh.M.Mirziyoevniń 2017-jıl 12-yanvar kúni «Kitap ónimlerin basıp shıǵarıw hám tarqatıw sistemasın rawajlandırıw, kitap oqıwdı hám kitapqumarlıq mádeniyatın arttırıw jáne úgit-násiyatlaw haqqında» biyligi, F-4789-sanlı Pármanı elimizde umitılıp baratırǵan kitap oqıw mádeniyatın qaytadan qalıpine keltiriw islerine unamalı tásir jasadı. Xalqımız bul sawap isti qolǵa alǵan Húrmetli Prezidentimizge sheksiz minnetdar boldı.

Usı biylikke baylanıslı respublikamızda eki jıldan berli kitap oqıwshılardıń konkursı bolıp, jeńimpazǵa hár jılı «SPARK» avtomashinası berilip, sherek ásirde zıyat waqıt ishinde kitap oqıwdan qashıqlasıp ketkenlerdi qaytadan kitapqa qızıqtırıw dáwiri baslandı. Ásirese, 2018-jılǵı kitap oqıwshılar konkursınıń jeńimpazı, Qaraqalpaqstanan jarısqa barıp «SPARK» mingen Nursulawdıń tabısları mektep oqıwshılarında, ásirese baslawish klass oqıwshılarında kitap oqıwǵa bolǵan háwesti oyata basladı.

